

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.3.31>

AKSJOLOGICZNE ROZUMIENIE OSOBISTYCH PRAW NIEMAJĄTKOWYCH OSOBY FIZYCZNEJ

Liliia Parashchuk

*wykładowca Katedry Cywilnego Prawa i Postępowania
Zachodnioukraińskiego Uniwersytetu Narodowego (Tarnopol, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-2269-1626

Parashchuk@gmail.com

Adnotacja. W artykule opartym na osiągnięciach przedstawicieli różnych gałęzi nauk prawnych objawia się istotna istota osobistych praw niemajątkowych jako wielowymiarowego zjawiska prawnego poprzez sferę wartościowo-semantyczną jednostki. Przedstawiono cechy europejskiej doktryny osobistych praw niemajątkowych, która jest podstawą europejskich standardów praw człowieka; zbadano aksjologiczny charakter osobistych praw niemajątkowych; przeanalizowano wartości prawne określone w prawie cywilnym w zakresie egzekwowania praw, których przedmiotem są osobiste dobra niemajątkowe. Podstawę metodologiczną badania stanowią podejścia historyczne, antropocentryczne, formalno-prawne, dialektyczne, egzystencjalne i fenomenologiczne, które łącznie pozwalają ujawnić wartość treści osobistych praw niemajątkowych, określić wpływ wewnętrznych postaw wartości danej osoby na możliwość wykonywania i ochrony osobistych praw niemajątkowych, które należą do niej. Na podstawie badania wartościowych aspektów osobistych praw niemajątkowych osób fizycznych wyciągnięto własne wnioski, że na charakter działań osób fizycznych w zakresie realizacji i ochrony osobistych praw niemajątkowych mają wpływ subiektywne i obiektywne czynniki, związane z unikalną naturą człowieka, jego zdrowiem psychicznym, emocjonalnym i inteligentnym, poziomem świadomości prawnej, humanistycznym kierunkiem rozwoju państwa i społeczeństwa. Prawo cywilne Ukrainy wymaga poprawy, ponieważ deklarowany przez niego szeroki zakres praw osobistych, które mogą należeć do osoby, nie jest zapewniony przez odpowiedni mechanizm praktycznej realizacji.

Słowa kluczowe: dobro niematerialne, wartość, przedmiot, osobiste prawa niemajątkowe, świadomość prawna, człowiek, życie, wolność, społeczeństwo.

AXIOLOGICAL UNDERSTANDING OF PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS OF AN INDIVIDUAL

Liliia Parashchuk

*Lecturer at the Department of Civil Law and Procedure
West Ukrainian National University (Ternopil, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-2269-1626

Parashchuk@gmail.com

Abstract. In the article, on the basis of the achievements of representatives of various branches of legal science, the substantive essence of personal non-property rights as a multidimensional legal phenomenon is revealed through the value-semantic sphere of personality. The peculiarities of the European doctrine of personal non-property rights, which is the basis of European human rights standards, are outlined; it is studied the axiological nature of personal non-property rights; an analysis of the legal values enshrined in civil law to ensure the rights, the object of which are personal intangible assets. The methodological basis of the study are historical, anthropocentric, formal-legal, dialectical, existential and phenomenological approaches, which together allow to reveal the value of personal non-property rights, to determine the impact of internal values on the possibility of exercising and protecting personal property rights. Based on the research aspects of the moral values of individuals it is formed own conclusions on the nature of the individuals in the implementation and protection of the moral rights of an impact of subjective and objective factors relating to the unique nature of a person, his or her psycho-emotional and intellectual health, the level of legal awareness, the humanistic direction of development of the state and society. The civil legislation of Ukraine needs to be improved, as the wide range of personal non-property rights declared by it, which may belong to a person, is not provided with a proper mechanism of practical implementation.

Key words: intangible good, value, object, personal intangible rights, legal consciousness, person, life, freedom, society.

АКСІОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Лілія Паращук

викладач кафедри цивільного права і процесу

Західноукраїнського національного університету (Тернопіль, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-2269-1626

Parashchuk@gmail.com

Анотація. У статті на основі здобутків представників різних галузей правової науки змістова сутність особистих немайнових прав як багатовимірного правового явища розкривається через ціннісно-смыслову сферу особистості. Окреслено особливості європейської доктрини особистих немайнових прав, яка покладена в основу європейських стандартів прав людини; вивчено аксіологічну природу особистих немайнових прав; здійснено аналіз правових цінностей, закладених у цивільному законодавстві щодо забезпечення прав, об'єктом яких є особисті немайнові блага. Методологічну основу дослідження становлять історичний, антропоцентричний, формально-юридичний, діалектичний, екзистенціальний та феноменологічний підходи, які в сукупності дозволи розкрити ціннісний зміст особистих немайнових прав, визначити вплив внутрішніх ціннісних настанов людини на можливість здійснення та захисту належних їй особистих немайнових прав. На основі дослідження ціннісних аспектів особистих немайнових прав фізичних осіб сформовано власні висновки, що на характер дій фізичних осіб у сфері здійснення та захисту особистих немайнових прав впливають суб'єктивні й об'єктивні чинники, пов'язані з унікальною природою людини, її психоемоційним та інтелектуальним здоров'ям, рівнем правосвідомості, гуманістичним спрямуванням розвитку держави та суспільства. Цивільне законодавство України потребує вдосконалення, оскільки декларований нею великий обсяг особистих немайнових прав, що можуть належати людині, не забезпечені належним механізмом практичної реалізації.

Ключові слова: немайнове благо, цінність, об'єкт, особисті немайнові права, правосвідомість, людина, життя, свобода, суспільство.

Вступ. Правова наука постійно збагачується новими знаннями про різні правові явища, які у своїй сукупності дають змогу повною мірою розкрити багатогранність права. Особисті немайнові права – особливий правовий феномен, змістова сутність якого розкривається через ціннісно-смыслову сферу особистості. Повноцінна реалізація природних прав, об'єктом яких виступають немайнові блага, досягається завдяки цінностям і ціннісним орієнтаціям суспільства та людини, створенням умов для її фізичної та моральної автономії.

Невичерпна увага з боку вчених щодо проблематики особистих немайнових прав є цілком виправданою. Зважаючи на те, що серед об'єктів зазначених прав одвічні людські цінності – життя, гідність, свобода, здоров'я тощо, а динамічний розвиток суспільних відносин сприяє постійному розширенню та зміні меж розуміння цього правового явища, вивчення різних правових аспектів реалізації особистих немайнових прав стало об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та закордонних дослідників, серед яких: Н. Блаживська, М. Брагасюк, О. Гришук, Дж. Лакс, О. Кохановська, О. Посикалюк, П. Рабінович, Г. Савонова, С. Сліпченко, М. Стефанчук, Н. Стефанчук, Р. Стефанчук, А. Янчук та інші.

Основна частина. Метою дослідження є здійснення філософсько-правового аналізу особистих немайнових прав через розкриття їхнього аксіологічного змісту.

Людина володіє природними правами з моменту появи соціуму, однак їхньому правовому оформленню передували довгий історичний шлях, який супроводжувався незчисленими конфліктами, революціями та війнами. На відміну від майнових прав, генеза особистих немайнових прав як правового явища розпочалася відносно недавно. На території Європи розвиток учень про особисті немайнові права мав декілька етапів. Його основою стало природно-правове вчення Дж. Лока, у якому філософ обґрунтував належність людині особистих немайнових прав, зокрема права на життя, свободу, здоров'я.

Обраний Україною шлях інтеграції до європейської спільноти, адаптацію національного законодавства до законодавства Європейського Союзу неможливо уявити без урахування доктрини особистих немайнових прав у правових системах провідних європейських країн (Франція, Італія, Німеччина й інші), які, попри відмінні історичні шляхи розвитку вчень про особисті немайнові права, стали джерелом формування змісту сучасної доктрини особистих немайнових прав в Європі. Так, плюралістична концепція особистих немайнових прав домінувала у французькій доктрині й охоплювала широке коло конкретних немайнових прав, які потребували охорони. У німецькій правовій доктрині переважала концепція загального особистого немайнового права. Аргументами її прихильників була неможливість охоплення всієї сфери особистого (прояви особистості) окремими особистими немайновими правами та наявність водночас прогалин у праві. Вагомий вплив на історичне формування охорони особистих немайнових прав мало також римське приватне право (Posyalyuk, 2016: 187–188).

Нині існує ґрунтовна міжнародна нормативно-правова база щодо забезпечення особистих немайнових прав фізичних осіб, яка поступово стає частиною національного законодавства. Урахування міжнародного досвіду значно пришвидшило якісні зміни в цивільному законодавстві України щодо врегулювання правовідносин, об'єктом яких виступають особисті немайнові блага. Законодавець у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України), з урахуванням глибинності, нескінченності духовного світу людини, залишив відкритим

перелік особистих немайнових прав, які можуть належати їй (ч. 3 ст. 270 ЦК України), та закріпив немайнові права, притаманні всім або більшості індивідів, як-от право на життя, свободу, здоров'я, приватність, честь, гідність, ім'я тощо (Civil Code of Ukraine, 2003). Отже, законодавець, із дотриманням природно-правової концепції праворозуміння, визнав, що поряд із загальновизнаними немайновими правами існують або можуть існувати й інші немайнові права, які, хоч і не регламентовані законом, але також потребують законодавчого забезпечення.

О. Кохановська стверджує, що «нині більшість наших співвітчизників переконані, що найбільшою цінністю у світі є особистість кожної окремої людини (особи), тому приділяють колосальну увагу самовдосконаленню, духовному зростанню, а нематеріальне, немайнове, особисте стало важити для людини не менше, а інколи й набагато більше, ніж матеріальне» (Kokhanovs'ka, 2019: 95–96). На наше переконання, зміна ціннісних орієнтацій на природні права людини, які є основою її життєдіяльності, стала своєрідним викликом не лише для влади, але й для суспільства, яке, на жаль, і нині не до кінця усвідомлює обсяг, значення своїх немайнових прав, не використовує повною мірою наявних, навіть забезпечених державою правових інструментів їхнього захисту.

Зважаючи на вітчизняну практику захисту особистих немайнових прав у суді, варто звернути увагу на невеликий відсоток звернень у разі порушення немайнових прав фізичних осіб порівняно зі зверненнями, які стосуються порушень, наприклад, майнових прав. Причини такої ситуації можуть бути різні. Однією з них є низька ефективність вітчизняної судової системи захисту немайнових прав. Підтримуємо думку М. Братасюк, що «під філософію захисту прав людини необхідно підвести нові світоглядно-філософські, юснатуралістичні засади, відмовившись від легістських, оскільки в сучасній Україні легістська доктрина ще досить живуча, особливо у правозахисній діяльності, хоча її принципи та цінності, як дежавоцентричні по суті, є несумісними з демократичними цінностями» (Bratasiuk, 2020: 15).

Крім того, варто звернути увагу на особливості об'єктів майнових та немайнових правовідносин. У майнових правовідносинах об'єктом виступає майно – речі матеріального світу, майнові права й обов'язки. Вони є цілком відчутними, їх втрата або набуття – реальними. Немайнові блага позбавлені економічного змісту і перебувають у морально-ціннісній площині, рівень страждання особи в разі їх порушення залежить від морального розвитку індивіда, самоповаги, усвідомлення власної гідності. П. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27 лютого 2009 р. «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» розкривається поняття гідності як визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності (Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine on judicial practice in cases of protection of the dignity and quality of individuals, as well as the business reputation of individuals and legal entities, 2009).

Відсутність у багатьох індивідів визнання своєї унікальності, самоцінності, неповторності унеможливорює активні дії носія немайнового блага щодо їх охорони і, у разі порушення з боку інших осіб, захисту. Усвідомленню належних особі немайнових благ перешкоджають також особливості людської природи. Як зазначає американський філософ Дж. Лакс, ідея єдиної природи людини, яка об'єднує всіх нас, має бути доповнена концепцією множинності людської природи, люди справді відрізняються значною мірою у своїх почуттях, цінностях, діяльності. Звершення, які виражають їхнє життя, не лише різняться залежно від суспільства, епохи, але, крім того, і від індивіда (Laks, 1992).

Попри незначну активність суспільства в напрямі обстоювання особистих немайнових прав, зростання кількості їх порушень, на засадничому рівні відбулось унормування особистих немайнових правовідносин, чим наша держава засвідчила своє гуманістичне спрямування, упровадження загальноєвропейських стандартів прав людини у приватній сфері, визнання особливого місця особистих немайнових благ фізичної особи в ієрархії соціальних цінностей. Крім того, у ч. 1 ст. 1 ЦК України закріплено положення, згідно з яким цивільним законодавством регулюються особисті немайнові відносини, засновані, серед іншого, на юридичній рівності, чим створено рівні умови для реалізації особистих якостей та здібностей у сфері немайнових відносин усіма без винятку учасниками зазначених правовідносин, без поділу їх за будь-якими критеріями. Ініціатива індивіда під час здійснення особистих немайнових прав, проявлена в активних або пасивних діях, виявляє його унікальність, і гарантом цієї унікальності якраз виступає забезпечена на рівні цивільного законодавства формальна рівність.

Основними критеріями, які відмежовують особисті немайнові права від майнових прав, є відсутність економічного змісту та невід'ємність від особи – носія права. С. Сліпченко під час дослідження процес розвитку вчень про особисті немайнові права звертає увагу на гнучкість сприйняття їхньої правової природи, яка пов'язана, серед іншого, зі зміною уявлень про цивільний обіг. У характеристиці досліджуваного автором третього етапу розвитку вчень про особисті немайнові права у країнах Європи автор звертає увагу на розширення меж розуміння цього правового явища, що знаходить прояв у тому, що за змістом особисті права не зводяться тільки до можливості використання засобів захисту особистого інтересу, а й надають уповноваженій особі низку позитивних поведінкових можливостей, пов'язаних із використанням об'єкта. Звертається увага на зростання майнового значення нематеріальних благ, які традиційно вважалися особистими немайновими; активно обговорюються тенденції до відмови від безумовної та категоричної характеристики прав на особисті немайнові об'єкти як суто немайнові та невіддільні від особи-носія (Slipchenko, 2018: 242).

Особливістю об'єкта зазначених прав є те, що ним виступають цінні для людини блага, утілені в ній самій, – свобода, індивідуальність, життя, здоров'я, повага, гідність, честь тощо. Спрямування особистих

немайнових прав на задоволення найбільш значущих для людини потреб, пов'язаних із її фізичним існуванням та соціальним буттям, розкриває їхній аксіологічний зміст, визначає фундаментальний характер цих прав. П. Рабінович зазначає, що «основоположна фундаментальність прав людини полягає в тому, що вони слугують базою, основою, підвалиною забезпечення існування та розвитку людини й у природі, і в суспільстві» (Rabinovych, 2018: 117).

Здійснення особистих немайнових прав передбачає позитивні або негативні дії з боку особи – носія права, причому досить часто несвідомі (людина може здійснювати природне право на честь, гідність, свободу, водночас не надавати значення тому, що вона є учасником правовідносин, об'єктом яких виступає немайнове благо). У разі порушення права з боку інших осіб нерідко від її психоемоційного й інтелектуального здоров'я, правосвідомості залежить усвідомлення того, що немайнове право порушене і потребує захисту. Блага, як матеріальні, так і немайнові, будучи або ні по своїй суті цінними, набувають ціннісного змісту завдяки системі цінностей людини, яка наділяє їх цим змістом, унаслідок чого в людини з'являється потреба їхнього захисту в разі порушення.

Можливий захист у суді особистого немайнового права, за загальним правилом, залежить від активних дій самої особи, немайнове право якої порушене. Диспозитивність методу цивільного права передбачає можливість дій на власний розсуд, прояв ініціативи, зокрема й щодо захисту свого порушеного права, чим засвідчується повага до приватності, автономії людини. Оскільки особа сама визначає межі своєї поведінки у сфері приватного життя, на її розсуд залишено і право захищати особисте немайнове право або ні. Так, О. Гришук зазначає, що «усвідомлення людиною своєї гідності включає в себе інтелектуальний, емоційний та вольовий моменти. Воно ґрунтується на самооцінці людини та проявляється в усвідомленні та почутті власної гідності як людини, особистості, як представника тієї чи іншої спільноти, соціальної групи» (Hryshchuk, 2018: 21).

Не менш важлива роль держави у формуванні в особистості ціннісного ставлення до себе, суспільства і держави загалом. Так, ефективність застосування положень ЦК України, які регулюють особисті немайнові правовідносини, залежить не лише від рівня правосвідомості та правової культури учасників правовідносин, усвідомлення цінності особистих немайнових благ, які є їхнім об'єктом. Держава має не декларативно, а цілком реально забезпечувати гарантовані Конституцією України невідчужуваність та непорушність прав і свобод людини.

Особливу увагу в цьому контексті привертає найбільш вагомим належне людині природне право – право на життя. В абсолютних цивільних правовідносинах, де об'єктом виступає немайнове благо – життя, однією стороною є особа – носій даного права, а на боці іншої сторони – невизначене коло осіб, які мають утримуватись від його порушення. Беручи на себе зобов'язання щодо забезпечення збереження життя людини, зокрема й від втручання з боку інших осіб, держава також має забезпечити умови для його збереження й особою, якій належить дане право.

Прикладом визнання батьками цінності життя своїх дітей, хворих на спинальну м'язову атрофію (далі – СМА), як найвищого блага, з одного боку, та декларативності положень Конституції України щодо визнання людини найвищою соціальною цінністю, з іншого, є відчайдушна боротьба батьків за їхнє життя. В одному випадку збір коштів на лікування кількомісячної українки Марії Сахно відбувався силами небайдужих людей у всьому світі протягом жовтня – грудня 2020 р. Цілковита відсутність державного забезпечення в Україні лікування дітей, хворих на СМА (ціна необхідного для лікування уколу – понад 2 млн доларів США), практично позбавила маленьку людину шансу зберегти найцінніший природний дар. Однак швидка самоорганізація людей, які не декларативно, а фактично довели цінність людського життя, допомогла закрити збір і отримати шанс на життя. В іншому випадку, батьки, які зневірилися у можливості допомоги від держави, подали позов до Європейського суду з прав людини й отримали позитивне рішення – 5 листопада 2020 р. в порядку Правил 39 Регламенту Суд ухвалив проміжне рішення у справі «Гиря проти України» (заява № 41714/20) про вжиття термінових заходів до початку розгляду основної скарги у зв'язку із загрозою для життя заявника (Ukrinform dated February 23, 2021). Суд зобов'язав Україну забезпечити лікування пацієнта зі СМА.

Антиподом права на життя є право на смерть. Законодавець не передбачив відповідальності особи – носія права на життя в разі вчинення нею суїциду – дій, які можуть призвести до втрати немайнового блага. Навіть зважаючи на складні життєві обставини, які можуть спричинити такі дії особи, смогутство може свідчити про низькій опір людини життєвим обставинам, байдужість оточення до проблем тих, хто поруч. Суїцид суперечить природі людини, моралі та релігії. Він є знеціненням особою безцінного дару, даного їй Богом та природою, найвищим проявом несвободи людини. С. К'еркегор наголошує, що людина, коли зазнає несвободи, потрапляє в полон страху перед добром або страху перед злом. І коли вона усвідомлює такий свій стан, її охоплює відчай. Відчай не є тією хворобою, від якої можна померти, але, на думку філософа, це саме та хвороба, що є шляхом до смерті, у цього шляху немає кінця навіть після фізичної смерті. Втеча від власного Я навіть через суїцид не звільняє людину від самої себе, але кидає в безодню несвободи та зла (Savonova, 2019: 113).

Відповідно до ст. 27 Конституції України, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя (Constitution of Ukraine, 1996). Відсутність у національному законодавстві вичерпного переліку немайнових прав, які можуть належати особі, припускає можливість особи мати право на самогубство, чому сприяє й відсутність у національному законодавстві відповідальності за вчинення людиною замаху на власне життя.

Ще одним способом реалізації права людини на смерть є легалізоване в низці країн, серед яких Франція, Канада, Голандія, Швейцарія, позбавлення життя іншої людини на її прохання (евтаназія, ортаназія, САЛ). Позбавлення людини життя таким способом, можливо, є вищим ступенем прояву гуманізму, мило-

серця, оскільки позбавляє людину страждань і дає можливість гідно померти. Однак психологічне підґрунтя даної проблеми розкриває і шлях до її вирішення – своєчасна психологічна допомога людині, яка опинилася у важкій ситуації. А це робота близьких до неї людей і суспільства загалом. Папа Франциск, який коментував смерть сімнадцятирічної голландської дівчини Ноа Потховен, яка обрала так звану «солодку смерть», назвав еутаназію й асистоване самогубство поразкою для всіх. «Відповідь, до якої покликані всі ми, – зазначив Папа, – полягає в тому, щоб ніколи не залишати того, хто страждає, не здаватися, але заопікуватися і любити, щоби повернути надію» (Tymotey et al., 2019).

«Сучасна переоцінка суспільних цінностей і пріоритетів змушує переосмислити питання співвідношення життя та смерті, а також місця людини та її внутрішніх духовних благ у системі соціальних цінностей. Унаслідок таких змін майже в усіх європейських країнах домінує філософія непорушності прав та основних свобод людини, а також недоторканості її життя» (Stefanchuk et al., 2018: 392). Ч. 1 ст. 281 ЦК України забороняється прохання фізичної особи про припинення її життя. Відповідно до ст. 52 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», медичні працівники зобов'язані надавати медичну допомогу в повному обсязі пацієнту, який невідкладно її потребує (Fundamentals of the legislation of Ukraine on health care, 1992). Законодавчий підхід є виправданим і таким, що не суперечить моралі нашого суспільства та християнським засадам прав людини. Однак, визнаючи людське життя найвищою цінністю, і держава, і суспільство, і кожна особа повинні створити умови для його збереження за будь-яких обставин.

Висновки. Вищедосліджене дозволяє констатувати, що безперервна зміна правової реальності, наповнення її новим змістом є наслідком динамічних процесів, які відбуваються в соціально-правовому бутті. Особисті немайнові права є невід'ємним елементом правової реальності, феноменом, який має велике значення для розвитку правовідносин у правовому просторі. Визнання на рівні Конституції України людини як найвищої соціальної цінності, законодавче забезпечення широкого кола особистих немайнових прав, які можуть належати людині, визнання їхньої невичерпності є свідченням якісної зміни ціннісної орієнтації нашого суспільства на основі сучасної європейської доктрини особистих немайнових прав. Водночас повноцінно зреалізувати належні особі особисті немайнові права вона може лише тоді, коли усвідомлює їхню цінність, а цього можна досягти за наявності психоемоційного й інтелектуального здоров'я, високого рівня правосвідомості.

Список використаних джерел:

1. Братасюк М. Філософія захисту прав людини з позицій сучасного правового мислення. *Право України*. 2020. № 1 (19). С. 14–20. DOI: 10.33270/02201901.14.
2. Гришук О. Філософія людської гідності у праві. *Право України*. 2018. № 9. С. 14–28. DOI: 10.33498/louu-2018-09-014.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
4. Кохановська О. Розвиток доктрини немайнових відносин в Україні. *Право України*. 2019. № 1. С. 93–104. DOI: 10.33498/louu-2019-01-093.
5. Лакс Дж. О плюрализме человеческой природы. *Вопросы философии*. 1992. № 10. С. 103–111. URL: http://www.bim-bad.ru/docs/lacks_o_pluralizme.pdf.
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. № 2801–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
7. Посикалок О. Генеза доктрини особистих немайнових прав у романській, германській та англо-американській системах приватного права. *Приватне право і підприємництво*. 2016. № 15. С. 186–191.
8. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27 лютого 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text.
9. Рабінович П. Універсальний канон людських прав. *Право України*. 2018. № 9. С. 109–123. DOI: 10.33498/louu-2018-09-109.
10. Савонова Г. Онтологія добра і зла та проблема свободи вибору християнином у філософських міркуваннях С. К'еркегора. *ГРАНІ*. 2019. Т. 22. № 1. С. 110–116. DOI: 10.15421/171914.
11. Сліпченко С. Розвиток вчення про особисті немайнові права у країнах Європи. *Розвиток сучасного приватного права у країнах Європи* : матеріали VIII Міжнародного цивілістичного форуму, Київ, 19–20 травня 2018 р. Київ : ТОВ «Білоцерківдрук», 2018. С. 240–245.
12. Право на еутаназію: за чи проти? / Р. Стефанчук та ін. *Патологія*. 2018. Т. 15. № 3 (44). С. 390–395. DOI: 10.14739/2310-1237.2018.3.151873.
13. Тимотей О., Коцур Т. Папа: Еутаназія та асистоване самогубство – це поразка для всіх. 05.06.2019. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2019-06/tweet-papy-5-cherwnya-2019.html>.
14. Укрінформ від 23 лютого 2021 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3143182-espl-zobovazav-ukrainu-oplatiti-likuvanna-orfannomu-pacientu-blagodijnij-fond.html>.
15. Цивільний кодекс України : Закон від 16 січня 2003 р. № 435–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

References:

1. Bratasiuk M.H. (2020). Philosophy of human rights protection from the standpoint of modern legal thinking. *Pravo Ukrainy, 1 (19)*, pp. 14–20. DOI: 10.33270/02201901.14 [in Ukrainian].
2. Hryshchuk O. (2018). Philosophy of human dignity in law. *Pravo Ukrainy, 9*, pp. 14–28. DOI: 10.33498/louu-2018-09-014 [in Ukrainian].

3. Constitution of Ukraine (1996, June 28). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].
4. Kokhanovs'ka O. (2019). Development of the doctrine of non-property relations in Ukraine. *Pravo Ukrayiny*, 1, 93–104. DOI: 10.33498/louu-2019-01-093 [in Ukrainian].
5. Laks Dzh. (1992). On the pluralism of human nature. *Voprosy filosofii*, 10, 103–111. Retrieved from: http://www.bim-bad.ru/docs/lacks_o_pluralisme.pdf [in Russian].
6. Fundamentals of the legislation of Ukraine on health care № 2801–XII. (1992, November, 19). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian].
7. Posykalyuk O.O. (2016). Genesis of the doctrine of personal non-property rights in the Romanesque, Germanic and Anglo-American systems of private law. *Pryvatne pravo i pidpryyemnytstvo*, pp. 186–191. [in Ukrainian].
8. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine on judicial practice in cases of protection of the dignity and quality of individuals, as well as the business reputation of individuals and legal entities № 1. (2009, February, 27). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text [in Ukrainian].
9. Rabinovych P (2018). Universal canon of human rights. *Pravo Ukrayiny*, 9, pp. 109–123. DOI: 10.33498/louu-2018-09-109 [in Ukrainian].
10. Savonova H. (2019). The ontology of good and evil and the problem of freedom of choice by a Christian in the philosophical considerations of S. Kierkegaard. *HRANI*, 1, 110–116. DOI: 10.15421/171914 [in Ukrainian].
11. Slipchenko S.O. (2018). Development of the doctrine of personal inalienable rights in European countries. *Rozvytok suchasnoho pryvatnoho prava v krayinakh Yevropy. Materialy VIII Mizhnarodnoho tsyvilistichnoho forumu (pp. 240–245)*. Kyiv: TOV “Bilotserkivdruk”. [in Ukrainian].
12. Stefanchuk R.A. at all (2018) The right to euthanasia: for or against? *Patolohiya*. 3 (44), pp. 390–395. DOI: 10.14739/2310-1237. 2018.3.151873 [in Ukrainian].
13. Tymotey O., Kotsur T, (2019). Pope: Euthanasia and suicide that help are a defeat for all. Retrieved from: <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2019-06/tweet-papy-5-chervnya-2019.html> [in Ukrainian].
14. Ukrinform dated February 23, 2021. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3143182-espl-zobovazav-ukrainu-oplatiti-likuvanna-orfannomu-pacientu-blagodijnij-fond.html> [in Ukrainian].
15. Civil Code of Ukraine № 435–IV. (2003, January, 16). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.3.32>

SPOSOBY POPRAWY REGULACJI PRAWNYCH BAZ DANYCH NA UKRAINIE

Andrii Petrenko

Kierownik Działu Obsługi Kampanii Rekrutacyjnej

Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Tarasa Szewczenki (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0003-3255-2961

Petrenko@gmail.com

Adnotacja. Formułowanie propozycji poprawy regulacji prawnych baz danych na Ukrainie wiąże się z szeregiem zagadnień, w szczególności o charakterze teoretycznym i normatywnym. Jednym z głównych problemów rozwoju sposobów poprawy jest poszukiwanie i podkreślanie rzeczywistych problemów stosunków prawnych dotyczących tworzenia i korzystania z baz danych, a także problemów lub niedoskonałości przepisów cywilnoprawnych baz danych na Ukrainie. Pomimo dużej liczby badań dotyczących regulacji prawnych baz danych zarówno na Ukrainie, jak i za granicą, problemy regulacji prawnych, a w niektórych aspektach i ochrony baz danych, nadal istnieją, regularnie stając się przedmiotem inicjatyw legislacyjnych. Celem artykułu jest przegląd i próba sformułowania problemów regulacji prawnych na Ukrainie baz danych różnych typów, w zależności od kryterium oryginalności, formy reifikacji, wypełnienia innymi przedmiotami prawa autorskiego, a także przedstawienie własnej wizji autora odpowiednich dźwigni regulacji prawnych dla zamierzonego rozwiązania wyznaczonych problemów, biorąc pod uwagę specyfikę istnienia baz danych w Internecie oraz technologii pozyskiwania i przetwarzania dużych zbiorów danych „Big Data”. Opisano 4 poziomy problematyki regulacji baz danych na Ukrainie, które można krótko określić jako: problemy związane z ochroną własności intelektualnej w Internecie; problemy związane z ochroną danych osobowych; problemy regulujące realizację transakcji w Internecie; problemy związane z nielegalnymi działaniami popełnionymi za pomocą technologii komputerowych w Internecie. W artykule wyjaśniono przyczyny problemów prawnych regulacji baz danych, ustalono związki przyczynowo-skutkowe, które warunkują długotrwałe istnienie luk regulacji prawnych. Optymalne rozwiązania niektórych problemów regulacji prawnych są postrzegane jako środki cywilnoprawnego racjonowania stosunków prawnych w zakresie praw autorskich do baz danych, a mianowicie: dalsza implementacja norm prawa europejskiego na podstawie implementacji prawa zgodnie z Umową o stowarzyszeniu z Ustawą Ukrainy „O prawie autorskim i prawach pokrewnych”, przyciąganie ekspertów z Unii Europejskiej, zapewnienie wsparcia przeglądu ustawy przez Radę Najwyższą ze strony ministerstw Gabinetu Ministrów Ukrainy; wyszczególnienie i uregulowanie procedur ochrony nieoryginalnych baz danych według rodzaju „sui generis”.

Słowa kluczowe: regulacje prawne, bazy danych, handel elektroniczny, umowa.